

Підсумовуючи сказане, доходимо **висновків**, що:

1) специфіка понять, які входять до складу референтних та корелятивних концептів, що використані у вираженні й формулюванні бізнес-стратегій, міститься в їх двоїстості. З одного боку, вони належать до діяльності людини, що отримує метафоричне осмислення в термінах предметного світу, з іншого – ці поняття пов'язані з абстрактними предметами, позбавленими перцептивних характеристик, і розумінню суті таких предметів сприяє метафора.

2) аналіз метафоричного потенціалу корелятивних концептів свідчить про те, що більшість понять, які залучаються до порівняння, належить до поняттєвих царин СПОСОБУ (ПОСТУПОВІСТЬ, ЗАПЕРЕЧЕННЯ ДИВА, ПРАВИЛА ТА ЗАКОНИ, СПОРТ, АКТУАЛЬНІСТЬ) та ЗАСОБІВ (ЧАС, ГРОШІ).

3) за результатами аналізу нашої вибірки найчастіше метафоричні вирази співвідносяться з такими референтними концептуальними смислами, як НАПОЛЕГЛИВІСТЬ, ЦІННОСТІ Й ЧЕСНОТИ, ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРАГНЕННЯ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ, ГОТОВНІСТЬ ДО ЗМІН, ІННОВАЦІЙ. Високий ступінь їх метафоризації зумовлений такими чинниками, як абстрактність відповідних референтних концептів, їх експліцитна представленість у діловому дискурсі.

Отже, концептуальна метафора є когнітивною операцією, що лежить у підґрунті різноструктурних метафоричних виразів, а її вживання на позначення стратегій у бізнес-комунікації в англійському американському діловому дискурсі свідчить про те, що метафорична образність є успішним інструментом концептуалізації.

Запропонований у статті аспект розгляду образного компонента у структурі концепту може слугувати **перспективною** для дослідження та вивчення інших концептів управлінської сфери діяльності в американській лінгвокультурі.

Примітки: перелік умовних скорочень:

KB – *Kenneth Blanchard*

SS – *Steven Shragis*

Література

Бровченко І. В. Концептуальна метафора у кліше англійського наукового тексту / І. В. Бровченко // автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук, спеціальність 10.02.04 – германські мови. – Харків, 2011. – 20с.
Карасик В. І. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2004. – 477с.
Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры / Пер. под ред. Н. Д. Арутюновой, М. А. Журиной. – М.: Прогресс, 1990. – С.387-416.
Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студентов вузов / В. А. Маслова. – М.: Academia, 2001. – 202с.
Пасічник Г. П. Опис пейзажу в англійському художньому дискурсі XVIII – початку ХХст / Г. П. Пасічник // Автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук, спеціальність 10.02.04 – германські мови. – Херсон, 2011. – 21с.
Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. праць. – Ужгород: Ліра, 2006. – С.5-22.
Blanchard Kenneth, Johnson Spencer. The One Minute Manager / Kenneth Blanchard, Spencer Johnson. – NY: A Berkley Book, 2002. – 112p.
Shragis S. Frishman R. 10 Clowns Don't Make a Circus / Steven Shragis. Rick Frishman. – Avon, Massachusetts: Adams Media, 2006. – 300p.

УДК 811.111'373.611

КОВАЛЕНКО Р. В.

(Запорізький національний університет)

ФРЕЙМОВА СТРУКТУРА КОНЦЕПТІВ WAR/PEACE

У статті розглядаються способи репрезентації концептуальної опозиції WAR/PEACE в англійській свідомості на матеріалі англійської преси. Описано фреймову структуру опозиції WAR/PEACE.

Ключові слова: концепт, фрейм, концептуальний аналіз, слот.

Коваленко Р.В. Фреймовая структура концептов WAR/PEACE. В статье рассматриваются способы репрезентации концептуальной оппозиции WAR/PEACE в англоязычном сознании на материале англоязычной прессы. Описана фреймовая структура оппозиции WAR/PEACE.

Ключевые слова: концепт, фрейм, концептуальный анализ, слот.

Kovalenko R.V. Frame Structure of the Concepts WAR/PEACE. The article is dedicated to the ways of representation of conceptual opposition WAR/PEACE in the English consciousness based on the English speaking press. We describe the frame structure of the opposition WAR/PEACE.

Key words: concept, frame, conceptual analysis, slot.

У сфері мовознавства когнітивний та лінгвокультурологічний напрямок щодо опису універсальних концептів займають у наш час чільну позицію. Саме на основі застосування прийомів і

методів названих лінгвістичних напрямків вдається систематизувати, осмислити те загальне, що лежить в основі різноманітного людського досвіду, з одного боку, і те етноспецифічне, що демонструє особливості концептуалізації й категоризації універсального знання представниками конкретної лінгвокультури, з іншого.

Сутність концептів до кінця не вивчена. Разом з тим, саме звертання до поняття *концепту* й інших типів подання знання дозволило одержати в сучасних лінгвістичних роботах найбільш значимі результати.

Концепти не існують ізольовано один від одного, вони взаємодіють, утворюючи певні концептосистеми. Як відомо, системою прийнято вважати таке інтегроване ціле, суттєві властивості якого формуються через взаємозв'язки частин [Наумова 2005. с. 891]. Тобто концептуальна система, утворена внаслідок певних взаємовідносин між концептами, що входять до її складу, репрезентує уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини у вигляді структурованих й упорядкованих знань [Селіванова 2006, с. 261].

Концептуальні системи включають концептуальні сфери (домени), під якими вчені розуміють сукупність концептів нації, етносу, народу [Лихачев 1997, с. 280-281]. Тобто концептосфера є поєднанням певним чином організованих і упорядкованих у свідомості ментальних утворень, що репрезентують інформацію. У рамках нашого дослідження ми аналізуємо концептосферу WAR/PEACE, що поєднує у собі два антагоністичні концепти, взаємозв'язок і взаємодія яких ґрунтується на засадах діалектичного закону про єдність і боротьбу протилежностей.

У межах сучасної наукової парадигми можна говорити про методика дослідження концептів, що отримала назву *концептуального аналізу*, який передбачає, "з одного боку, аналіз концептів, а з іншого боку, виступає аналізом за допомогою концептів". У нашій роботі методика дослідження ґрунтується на моделі тришаровості структури концептів WAR/PEACE (С.Г. Воркачев, В.І. Карасик, Ю.С. Степанов та ін.), ми виділяємо понятійний компонент концептів, на підставі якого вони протипоставлені, в наслідок чого їх базові номінанти розмежовуються в мові як антоніми, а також образний і ціннісний компоненти. Для розгляду концептосфери WAR/PEACE найбільш релевантним вважаємо метод фреймового аналізу, суть якого полягає в тому, що будь-яка ситуація може бути представлена у вигляді моделі.

Т. ван Дейк визначає фрейм як одиницю знань, побудовану навколо певного поняття [Dijk 1995, с. 385]. Фрейм являє собою структуру, що репрезентує стереотипні, типізовані ситуації у свідомості людини і призначену для ідентифікації мовної ситуації, яка ґрунтується на такому ж ситуативному шаблоні [Кочерган 2003, с. 154-155]. Слід підкреслити, що фрейм унаочнює складові поняття і явища сфери, що вивчається, організовуючи соціальні явища у певні схеми. Значну увагу вивченню фреймових структур як способу репрезентації знань приділяли такі вчені, як Жаботинська С. Кусько К., Мінський М. та інші.

Метою нашої статті є аналіз фреймової структури концептосфери WAR/PEACE. До основних завдань слід віднести структурну репрезентацію концептів WAR/PEACE. Виявлення їх основних елементів і існуючих між ними зв'язків.

Зазначимо, що досліджувана нами концептосфера являє собою біполярну концептуальну конструкцію, модель якої утворена на основі двох концептів WAR та PEACE. Зокрема, ми репрезентуємо їх семантичну структуру і виявляємо сукупність лінгвальних засобів їх актуалізації в сучасній англійській мові.

Зазначені вище концепти відіграють важливу роль, беручи участь у категоризації певного фрагменту картини світу. Зміст концептів WAR/PEACE охоплює усю сукупність знань про феномени війни та миру. Мовне вираження цих концептів включає сукупність мовних одиниць, що номінують і описують їх.

Як ми уже зазначали, аналіз структури концептів WAR/PEACE відбувався з позиції фреймової теорії. Вчені виокремлюють базові типи фреймових структур, до яких відносять предметно-центричний, акціональний, посесивний, таксономічний, компаративний фрейми [Жаботинська 1999, с.12-25]. Концепти WAR/PEACE можна представити у вигляді трьох з наведених вище п'яти універсальних типів фреймів: *предметно-центричний* (охоплює кількісні, якісні, буттєві, локативні і темпоральні параметри), *акціональний* (учасники подій отримують аргументовані ролі, а зв'язки між ними виражаються за допомогою дієслів „ діє", „ робить "), *компаративний* (формує зв'язки, тотожності).

Перш, ніж представити складові елементи фреймової структури досліджуваних нами концептів, вважаємо за потрібне підкреслити їх тісний взаємозв'язок, оскільки обидва ці концепти не можуть

існувати один без одного і є, водночас, причиною і наслідком прояву іншого. Особливо тісний взаємозв'язок спостерігається між такими складовими елементами фрейма, як Суб'єкт і Об'єкт діяльності, оскільки Суб'єкт військової діяльності, що охоплює осіб, причетних до війни, водночас є об'єктом антивоєнної діяльності і навпаки. Іншими словами, наслідком воєнної діяльності є боротьба з нею, тобто війна породжує *антивійну*.

Складовими елементами (слотами) фреймової структури концептів WAR/PEACE виступають:

- Суб'єкти воєнної/антивоєнної діяльності – тобто особи, причетні до війни, з одного боку, і особи, що причетні до антивоєнної діяльності (миротворці), з іншого.
- Об'єкти воєнної/антивоєнної діяльності – ті, проти кого направлена діяльність військових/миротворців.

У структурі зазначених вище слотів ми, у свою чергу, виділяємо три підслоти. А саме – Індивідуальні суб'єкти, Групи/Організації. Країни/Регіони, які репрезентують рівень застосування дій та імплікують кількість причетних до цього осіб.

• Інструменти воєнної/антивоєнної діяльності – засоби здійснення воєнних акцій з одного боку, і засоби й заходи по боротьбі з ними з іншого. Цей слот розглядається нами не лише як самостійна складова фрейму концептів WAR/PEACE, але й як проміжна ланка між слотами Суб'єкти воєнної/антивоєнної діяльності, Об'єкти воєнної/антивоєнної діяльності, оскільки він демонструє характер стосунків між цими складовими елементами фрейму.

- Локус – характеристики з боку військових та миротворців, місця скоєння терористичної акції:
- Хронос – темпоральні характеристики воєнних/антивоєнних заходів.

Слот “дія” у фреймовій структурі концепту WAR представлений, насамперед, типовими для подієвих імен акціональними дієсловами, що актуалізують за рахунок своєї семантики певну фазу події, наприклад, початок війни або ж закінчення війни: інхотивні дієслова, дієслова, що позначають організацію й керівництво подією, участь / неучасть у події, хід події, перешкода події, дієслова з темпоральною семантикою, фінитивні дієслова.

Слот “об'єкт” війни на рівні мови профілюється в рамках області сполучуваності лексеми *war* за рахунок синтаксичних прийменникових конструкцій *war + on*, *war + for*, *war + with*, *war + between*, а також *war + against*. Існування в мові конструкцій з вищезгаданими прийменниками є наслідком неоднозначного сприйняття феномена війни з позиції базової соціокультурної опозиції “свій – чужий”, адже дані конструкції протиставляють на рівні мови війну екзистенціональну, за об'єкт, (*war + for*) і деструктивну, проти об'єкта, (*war + against*, *war + with*). Остання форма війни більше поширена в сучасному світі, про що свідчить більш ніж удвічі переважаюче число прикладів, актуалізуючих саме деструктивний характер війни.

Слот “час” у фреймовій структурі концепта WAR об'єктивують одиниці двох макрогруп: перші вказують на час війни в історії людства, другі – на тривалість війни. Так, датування війни може здійснюватися за допомогою порядкових числівників у препозиції: *the 1st World War*, *the 2nd World War*, а також постпозиції по моделі “*war + of*”: *war of 1812 etc*. В основі першого типу номінацій лежить ознака масштабності війни і її значимості для конкретних націй. Також датування війни може здійснюватися за допомогою дейктичних одиниць і атрибутів темпоральної семантики, наприклад, *this*, *that*, *coming*, *new etc*. Час війни в історії людства репрезентує і номінація *cold war*, що представляє собою концептуальну метафору, тобто нове знання, що виникає в результаті зсуву в сполучуваності предикатних слів.

Слот “простір” у фреймовій структурі концепта WAR представлений за допомогою одиниць локальної семантики. Так, межі просторової локалізації воєнних дій можуть встановлюватися рамками природних стихій (повітря, земля, вода), географічної (країни, місто, гори й т.п.) або геополітичної території (кордон, фронт, регіон), а також вимірюються планетарними масштабами (наприклад, *World War II*). Географічний локус війни може вербалізуватися за допомогою атрибутивних словосполучень з найменуванням географічного об'єкта або ж прийменниковими конструкціями з лексемою *war*.

У лексемі *war* споконвічно закладена оцінна сема, заряд якої може варіюватися залежно від конотативної аури лексичного оточення базового номінанта концепту. Репрезентація оцінки війни здійснюється переважно за допомогою відповідних оцінних прикметників, які виражають загальну або часткову оцінку війни на базі конкретного аспекту оцінки. Холістична оцінка *good / bad* маркує відповідність / невідповідність війни нормі, не змінюючи при цьому заряд лексеми. Прикметники частковооцінного значення групуються по типах часткової оцінки, а саме: сенсорної, сублімованої й раціоналістичної.

Слот Суб'єкт миру на мовному рівні представлений наступними номінативними угрупованнями: найменування представників збройних сил і цивільного населення, антропоніми, етноніми, найменування осіб певного віросповідання, країн, регіонів, урядових органів, громадських організацій та ін. При цьому, як демонструє мовний матеріал, семантичні групи номінантів суб'єкта миру, здебільшого, збігаються з суб'єктами війни, що, на нашу думку, пояснюється оборотністю ситуації війни й миру. Різноманіття засобів вираження суб'єкта, що виступає за мир, говорить про релевантність даного змісту діяльності Суб'єкта миру, про прагнення людини зафіксувати в мові різні аспекти підтримки миру: активність (activist), рух (movement), прагнення знайти (seeker). Серед способів ідентифікації Суб'єкта миру найбільш частотно вживаними й різноманітними є словосполучення з лексемою *peace* у препозиції, що дозволяє включати до складу номінантів війни нетипові для розглянутої понятійної сфери одиниці.

Лексеми *force*, *army*, *command* відносяться до числа номінантів суб'єкта війни, однак за рахунок препозиційної одиниці *peace* вони номінують "мирного" суб'єкта. Використання військової термінології для репрезентації концепту '*peace*' є наслідком сучасного трактування феномена миру як **антивійни**, як відповідній війні форми боротьби з нею.

Аналіз сполучуваності лексеми *peace* з дієсловами показав, що на відміну від свого антоніма, лексема *peace* рідко виступає в ролі агенса, у той час як позиція пацієнса для неї найбільш типова. Це свідчить про те, що стан миру сприймається, насамперед, як об'єкт впливу або результат дій, "as a conceptual reference point of human action". Виявлені дієслова, з якими лексема *peace* взаємодіє в ролі пацієнса, відбивають сучасні способи миротворення, що включають в себе стадії примусу до миру, відтворення миру, підтримки миру, юридичної домовленості про мир. Репрезентації об'єкта дії в рамках поля лексичної сполучуваності базового номінанта концепту '*peace*' служить сама лексема *peace* у значеннях 'стан миру' і 'договір про мир'. Профілюванню першого або другого значення крім дієслівного оточення лексеми *peace* сприяють також постпозиційні лексеми в структурі словосполучень з одиницею *peace*.

Номінанти факультативних слотів 'час' і 'простір' у предметноцентричному фреймі концепту '*peace*' актуалізують темпоральні й локальні рамки відповідного даній ментальній структурі феномена дійсності. Локалізація стану миру в часі, є аналогічною такій для війни, у мові ЗМІ визначається двома напрямками: за рахунок вербалізації часу миру в історії людства, з однієї сторони, і тимчасової тривалості самого миру, з іншої.

Синтаксичні конструкції "*peace is + smth.*" експлікують оцінку миру за рахунок конотативного потенціалу імен у предикативній позиції. За допомогою таких субстантивів, як *wish*, *hope*, *rescuer* тощо, може передаватися позитивна оцінка соціальному феномену, сутність якого важко осмислити без опори на більш конкретні (рятівник) або знайомі, індивідуально значимі образи (бажання, надія). Навпаки, неоднозначну оцінку виражають конструкції із предикатами типу *strangeness*.

Вважаємо доцільним ще раз звернути увагу на специфіку фреймової ситуації, що ілюструє взаємовідносини концептів WAR/PEACE. На нашу думку, ці концепти, що є, за своєю суттю, антагоністичними, слід вважати діалектично-зрощеними, тобто такими, що перебувають у нерозривному зв'язку, не можуть існувати один без одного, на відміну від таких пар, як „добро" – „зло", „кохання" – „ненависть" і т.д., що є концептами-опозитами. Зрощений характер концептів WAR/PEACE відбиває, по суті, філософський закон про єдність і боротьбу протилежностей [Семенчук 2010, с. 109].

Література

- Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов / С.А.Жаботинская // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – 1999. – Вип. 11. – С. 12-25. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник - К.: Видавничий центр "Академія", 2003. - 464 с. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник / Максим Богданович Кочерган. — К. : Видавничий центр "Академія", 2003. — 464 с. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антологія. - М: Академія, 1997. - С. 280-287. Наумова Н.Г. Англomовний комерційний контракт: лінгвопрагматичний та лінгвокогнітивний аспекти: Дис... кандидата фпол. наук 10.0104. - Запоріжжя, 2005. - 212 с. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія - Полтава: Довкілля-К 2006. - 716 с. Dijk T.A. van. On Macrostructures, Mental Models, and Other Inventions : A Brief Personal History of the Kintschvan Dijk Theory / T.A. van Dijk // Discourse Comprehension : Essays in Honor of Walter Kintsch. — L. : Hillsdale, 1995. — P. 383-410.